Краснова Ю.А.
доктор юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
відділу проблем модернізації господарського права та законодавства,
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної академії наук України»
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7898-9603

DOI: https://doi.org/10.36059/978-966-397-573-3-6

ЗЕЛЕНЕ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: АВТОРСЬКЕ БАЧЕННЯ СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАКОНУ

Повномасштабна збройна агресія російської федерації спричинила безпрецедентну руйнацію значної частини території України, зокрема інфраструктури, промислових об'єктів, агроландшафтів та природних екосистем. У цьому контексті постає стратегічне завдання – забезпечити відновлення країни на засадах екологічної сталості, кліматичної нейтральності та соціальної справедливості. Вирішення цього завдання неможливе без імплементації європейської політики зеленого курсу (European Green Deal) [1] у національне законодавство.

Сьогодні спроба такої імплементації вже відбулась, шляхом винесення Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України на розгляд громадськості проєкту Закону України «Про засади зеленого відновлення України» [2]. Цей документ є важливим кроком до нормативного оформлення екологічної трансформації, однак він має низку концептуальних і структурних недоліків, які розкриті нами у попередніх публікаціях і включають, зокрема: нечіткість формулювання мети, відсутність системних правових механізмів реалізації, недостатню узгодженість з чинним європейським та національним законодавством, а також принципами сталого розвитку.

На основі наукового аналізу значного обсягу положень європейського законодавства щодо формування зеленого розвитку, обґрунтовано необхідність доопрацювання законопроєкту «Про засади зеленого відновлення України» [3; 4]. Запропоновано уточнення мети законопроєкту, закріплення принципів сталого розвитку, екологічної інтеграції (екологічної безпеки), наукової обґрунтованості, прозорості та участі громадськості, відповідальності та звітності, а також інтеграції з положеннями вітчизняного екологічного законодавства.

У межах НДР, які здійснюються Державною установою «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України» у 2025 році було запропоновано авторську наукову модель майбутнього Закону України «Про зелене відновлення

України», яка включає структуровану систему принципів, екологічних критеріїв та індикаторів, інституційних механізмів та процедур контролю і відповідальності у сфері зеленого відновлення країни.

Наукова новизна цієї моделі полягає в системному правовому аналізі законодавчої ініціативи, що вперше здійснюється в контексті її відповідності європейським екологічним стандартам. Практичне значення полягає у формуванні рекомендацій для удосконалення нормативно-правового регулювання процесу зеленого відновлення України, з урахуванням міжнародних зобов'язань, принципів сталого розвитку та потреб післявоєнної реконструкції.

У зв'язку з цим пропонується авторське бачення структури та змісту спеціального закону, що має стати основою для формування сталої моделі повоєнного відновлення України.

Закон має складатися з таких розділів:

– *Розділ І. Загальні положення*, який має містити визначення термінів, мету, предмет та сферу дії закону, а також перелік суб'єктів зеленого відновлення;

– *Розділ ІІ. Принципи зеленого відновлення* – має закріплювати принципи: сталого розвитку, екологічної інтеграції, кліматичної нейтральності, наукової обґрунтованості, прозорості, відповідальності, «не завдавання значної шкоди»;

– *Розділ ІІІ. Інституційне забезпечення зеленого відновлення* – має визначати повноваження Національної ради з питань зеленого відновлення, її склад, механізми прийняття рішень, роль Національного координатора; особливості участі громадськості та наукових установ у формуванні та реалізації політики зеленого відновлення країни;

– *Розділ ІV. Напрями зеленого відновлення* – має деталізувати секторальні напрями (інфраструктура, енергетика, промисловість, агросектор, довкілля, освіта, охорона здоров'я), інтегровані механізми реалізації зеленого відновлення країни, перелік об'єктів зеленого відновлення та порядок його формування;

– *Розділ V. Екологічні критерії та індикатори зеленого відновлення* – має встановлювати технічні скринінгові критерії, екологічні індикатори, цифрові паспорти сталості, функціонування єдиної цифрової екологічної платформи;

– *Розділ VI. Екологічні технології та інновації* – має регламентувати використання екологічно чистих технологій, формування стимулів впровадження екологічних технологій, інтеграцію екологічних технологій у проєктну документацію, державну підтримку інноваційних рішень;

– *Розділ VII. Фінансування та інвестування зеленого відновлення* – має регулювати питання фінансування та інвестування зеленого відновлення через закріплення положень про впровадження зелених

інвестицій, державної підтримки зеленого відновлення, а також особливостей фінансових механізмів зеленого відновлення (випуск зелених облігацій, податкових пільг, формування спеціального фонду із зеленого відновлення тощо);

– *Розділ VIII. Екологічна освіта, культура та добробут* – має розкривати питання розвитку екологічної освіти, культури та добробуту громадян через формування освітніх програм та екологічної просвіти, розвитку професійної підготовки та перепідготовки, участі громадськості в екологічній освіті, а також зв'язку екологічної освіти з добробутом населення;

– *Розділ IX. Права, обов'язки та механізми участі суб'єктів зеленого відновлення* – має визначати поняття «суб'єкт зеленого відновлення», закріплювати його права та обов'язки, а також визначати механізми участі таких суб'єктів у заходах із зеленого відновлення країни;

– *Розділ X. Контроль і відповідальність* – має встановлювати механізми контролю та відповідальності за порушення умов зеленого відновлення країни через визначення особливостей екологічного нагляду і контролю за заходами зеленого відновлення; розробки Єдиної цифрової платформи з метою забезпечення прозорості, доступу до екологічної інформації, інтеграції екологічних індикаторів та ефективного моніторингу заходів зеленого відновлення; визначення основних видів порушень за які має встановлюватися юридична відповідальність;

– *Розділ XI. Прикінцеві та перехідні положення* – має включати в себе, окрім інформації про порядок набрання чинності цього документу, також і питання про спеціальні доручення Кабінету Міністрів України, Центральному органу виконавчої влади у сфері охорони довкілля, а також Національній раді з питань зеленого відновлення про розробку підзаконних нормативно-правових актів до цього Закону.

Зазначаємо, що на підставі запропонованої моделі Державною установою «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України» вже розроблений проєкт цього Закону, який проходить етап внутрішнього узгодження.

Враховуючи вищенаведене, ініціатива Міндовкілля щодо розробки спеціального закону про зелене відновлення є надзвичайно актуальною та перспективною. Водночас якість цього законопроєкту має вирішальне значення для формування ефективної моделі повоєнної трансформації. Саме тому наукова, експертна та громадянська спільнота мають об'єднати зусилля для доопрацювання змісту, структури та механізмів реалізації цього Законопроєктру. Лише за умови такої співпраці можливо створити нормативну основу, що забезпечить відновлення України відповідно до європейських стандартів сталого розвитку.

У зв'язку з цим, пропонуємо усім небайдужим долучитися до удосконалення запропонованої моделі законопроєкту, особливо в частині

розробки екологічних індикаторів (кліматичних, водних, біорізноманіття, циркулярної економіки та забруднення); технічних скринінгових критеріїв; формування цифрових паспортів сталості проєктів та екологічних декларацій таких проєктів; розробки геоінформаційних систем для моніторингу екологічного стану виконання зеленого відновлення та багато ін.

Список використаних джерел:

1. Європейський Зелений Курс. *Представництво України при Європейському Союзі.* URL: https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda (дата звернення: 18.11.2025).

2. Повідомлення про оприлюднення проєкту Закону України «Про засади зеленого відновлення України». *Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України.* URL: https://mepr.gov.ua/povidomlennya-pro-oprylyudnennya-proyektu-zakonu-ukrayiny-pro-zasady-zelenogo-vidnovlennya-ukrayiny/ (дата звернення: 18.11.2025).

3. Краснова Ю.А. Зелене відновлення України: правові виклики адаптації екологічного законодавства до стандартів Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. № 91. Частина 2. С. 203–213. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.2.26

4. Краснова Ю.А. Зелене відновлення України як правова, соціальна та екологічна основа сталого розвитку: правовий аналіз законодавчих ініціатив. Збірник наукових праць за матеріалами круглого столу *«Актуальні проблеми економіко-правового регулювання екологічних відносин в сучасних умовах»* НДІ ПЗІР НАПрН України (м. Харків, 18 вересня 2025 року) та панельної дискусії *«Інновації та сталий розвиток у економіко-правових дослідженнях та стратегія їх реалізації»* (23 вересня 2025 року) в рамках IX Харківського міжнародного юридичного форуму / за ред. С.В. Глібка, В.Л. Бредіхіної. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2025. С. 81–93. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2025/09/conf_18.09.2025.pdf